

Marek Ciara
(Warszawa)

MATERIAŁY ZBIGNIEWA CZECZOTA-GAWRAKA

(1911-2009)

(164)

Zbigniew Czeczot-Gawrak (pseudonim w konspiracji „Nowina”) urodził się 5 października 1911 r. w Czernichowie w powiecie krakowskim. Jego rodzicami byli Bazyli i Helena Rubiś. Kształcił się w gimnazjum w Krakowie. W 1933 r. ukończył studia na Wydziale Prawa i Administracji na Uniwersytecie Jagiellońskim.

W latach 1934-1935 służył w 20 pułku piechoty Ziemi Krakowskiej, następnie ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy Piechoty w Krakowie w stopniu plutonowego podchorążego. Brał udział w kampanii wrześniowej w 1939 r. jako dowódca plutonu w 20 pułku piechoty, w 6 dywizji w Armii Kraków, następnie został osadzony w niemieckim obozie jenieckim w Łańcucie, skąd zbiegł.

W latach 1934-1939 pracował w polskiej służbie dyplomatycznej. Początkowo w polskim konsulacie w Strasburgu (od stycznia do sierpnia 1934). Od września 1934 r. do września 1935 r. odbywał służbę wojskową w 20 pułku piechoty. Od września 1935 r. do stycznia 1939 r. pracował w Konsulacie Generalnym RP w Lille. W styczniu 1939 r. powrócił do Polski. Od stycznia do sierpnia 1939 r. odbywał staż szkoleniowy przygotowując się do egzaminu dyplomatyczno-konsularnego w Ministerstwie Spraw Zagranicznych.

Podczas okupacji pracował kolejno w kancelarii adwokata Józefa Szustra w Warszawie (1939), w firmie „Grupa Techniczna” produkującej akumulatory (1940-1942) i jako aplikant w Wydziale Cywilnym Sądu Apelacyjnego w Warszawie (od 1942 r.). Należał do Armii Krajowej, gdzie miał przydział do Zgrupowania III „Konrad”. Brał udział w powstaniu warszawskim. Dowodził plutonem w Grupie Bojowej „KRYBAR”. Ranny w walkach powstańczych został ewakuowany do Piaseczna, a następnie wyjechał do Krakowa.

Po wojnie mieszkał początkowo w Sopocie pracując od sierpnia do listopada 1945 r. w Urzędzie Wojewódzkim w Gdańsku na stanowisku pełniącego obowiązki naczelnika Wydziału Osiedleńczego. W latach 1946-1950 pracował w służbie dyplomatycznej na stanowiskach: attaché Poselstwa RP w Kairze (styczeń-sierpień 1946 r.), radcy w Wydziale Brytyjskim w MSZ (sierpień-grudzień 1946 r.), członka i zastępcy szefa delegacji polskiej (Jerzego Putramenta) w Komisji Organizacji Narodów Zjednoczonych badającej przyczyny wojny domowej w Grecji. W lipcu i sierpniu 1947 r. brał udział w debacie greckiej Rady Bezpieczeństwa w USA jako doradca ambasadora Oskara Lange. We wrześniu 1947 r. powrócił do Warszawy, i pełnił funkcję p. o. naczelnika Wydziału Brytyjskiego, a następnie p. o. naczelnika Wydziału Ameryki Północnej do stycznia 1950 r.

W latach 1950-1980 pracował w Państwowym Instytucie Sztuki i (od roku 1959) w Instytucie Sztuki w Polskiej Akademii Nauk, początkowo na stanowisku naczelnika wydziału prawno-organizacyjnego (1950-1951), następnie sekretarza redakcji i zastępcy redaktora naczelnego „Kwartalnika Filmowego” (1951-1962), zastępcy kierownika Zakładu Historii i Teorii Filmu (1962-1973), i kierownika Pracowni Teorii Filmu (1973-1980).

W 1961 r. na podstawie rozprawy *Jan Epstein, studium natury w sztuce filmowej* napisanej pod kierunkiem Jerzego Toeplitza obronił doktorat w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk. W 1966 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie rozprawy: *Estetyka filmu a jego funkcja społeczna*. W 1979 r. został profesorem nadzwyczajnym w Instytucie Sztuki PAN. W latach 1978-1986 wykładał dzieje światowej myśli filmowej w Instytucie Teorii Literatury, Teatru i Filmu w Uniwersytecie Łódzkim. W dniu 31 lipca 1980 r. przeszedł na emeryturę.

Zajmował się filmoznawstwem i teorią filmu. Był autorem między innymi: *Nowy film fabularny i jego geneza społeczno-historyczna* (Warszawa 1965), *Film o sztuce* (Warszawa 1975), *Geneza naukowości w badaniach nad sztuką* (Warszawa 1975), *Zarys teorii filmu pierwszego pięćdziesięciolecia 1895-1945*

(Warszawa 1977), *Wspomnienia ze stulecia dyplomatyczne, żołnierskie i inne* (Warszawa 2004).

Zbigniew Czeczot-Gawrak był odznaczony: Krzyżem Walecznych (1945), Krzyżem Armii Krajowej (1972), Warszawskim Krzyżem Powstańczym (1982), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1993).

W 1945 r. zawarł związek małżeński z Barbarą Stolarską, bibliotekarką. Miał syna Jacka urodzonego w 1947 r.

Zmarł 22 stycznia 2009 r. w Warszawie. Pochowany został na Cmentarzu Powązkowskim w kwaterze 165 rząd 4 miejsce 25.

Materiały Zbigniewa Czeczota-Gawraka wpłynęły do PAN Archiwum w Warszawie w 3 transzach jako darowizna Zbigniewa Czeczota-Gawraka w 1994 r., w 2005 r. i w 2006 r. (numery w księdze nabytków 2049, 2485 i 2507). W 2021 r. Marek Ciara uporządkował materiały spuścizny i sporządził inwentarz. Objętość zespołu to 0,20 m. b. Materiały spuścizny uporządkowano zgodnie z *Wytycznymi opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych*. Nadano im układ chronologiczno-rzeczowy. Spuścizna zawiera materiały z lat 1934-2006.

W grupie I znajdują się materiały twórczości naukowej i literackiej (jednostki 1-5) z lat 1930-1993. Są to: maszynopisy pracy habilitacyjnej, artykułów, referatów, przemówień i wierszy twórcy spuścizny.

Grupa II to materiały działalności twórcy spuścizny (6-13) z lat 1968-2006 w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk, działalności wydawniczej i społecznej w Klubie Seniorów Dyplomacji II Rzeczypospolitej Polskiej. Grupa II jest podzielona na 2 podgrupy: A. Materiały działalności naukowej (jednostki 6-11) i B. Materiały działalności wydawniczej i społecznej (jednostki 12-13).

W grupie III (jednostki 14-15) znalazły się materiały biograficzne z lat 1945-2000. Znalazły się tu dokumenty osobiste, materiały dotyczące przebiegu pracy zawodowej, fotografie z okresu wojny i pracy w Instytucie Sztuki PAN i wspomnienia z czasów wojny.

Korespondencja znajduje się w grupie IV w jednostce 16. W jednostce znajduje się jeden list do Z. Czeczota-Gawraka z 1962 r. i 2 wizytówki.

W grupie V (jednostka 17) znajdują się materiały o twórcy zespołu z lat 1978-1980. Są to 3 recenzje monografii *Zarys dziejów teorii filmu pierwszego pięćdziesięciolecia 1895-1945* wydanej w 1977 r.

W grupie VI (jednostka 18) znajdują się załączniki. Są to nadbitki artykułów Z. Czeczota-Gawraka i jednego artykułu osoby obcej z lat 1969-1990.

W Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie spuścizna ma sygnaturę 164. W wyszukiwarce www.szukajwarchiwach.pl zespół ma numer 302/ 624 /0. Inwentarz liczy 18 jednostek i 1 aneks.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Zbigniewa Czeczota-Gawraka*, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie, sygnatura 164, j. 14
2. *Czeczot-Gawrak Zbigniew, akta osobowe*, Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk
3. Czeczot-Gawrak Z., *Wspomnienia ze stulecia, dyplomatyczne, żołnierskie i inne*, Warszawa 2004
4. *Czeczot-Gawrak Zbigniew*, [w:] *Współcześni uczeni polscy. Słownik Biograficzny*, tom I, Warszawa 1983, s. 268

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

I. Materiały twórczości	1-10
II. Materiały działalności	11-13
III. Materiały biograficzne	14-15
IV. Korespondencja	16
V. Materiały osób obcych	17
VI. Załączniki	18
Aneks	1

1. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ I LITERACKIEJ

1. *Estetyka filmu a jego funkcja społeczna*
Praca habilitacyjna, recenzje
1966, masz., l., k. 277
2. *Filmowa przyszłość muzeów*
Polska twórczość plastyczna w filmach o sztuce
Artykuły
1970-1979, masz., masz. pow., l., k. 31
Poz. 1, druk: „Kultura”, 1970
3. *Documentation Cinemathographique du Theatre en Pologne*, Warszawa 1959
Problemy filmoznawstwa polskiego, Warszawa 1972-1973
Metodologiczne doświadczenia filmoznawstwa paryskiego i warszawskiego (z kronik kulturologii filmu),
Warszawa 1971
Idea Filмотeki Nauki Polskiej i jej dotychczasowe inicjatywy realizatorskie, Warszawa 1990
Z kroniki wojennych strat dyplomacji polskiej, 1992
Referaty na kongresach, sesjach naukowych i zjeździe
1959-1992, masz., l., k. 40
Druk poz. 4: „Nowy Dziennik”, Nowy York 1993
4. *Juliusz Starzyński*
Pożegnanie Aleksandra Jackiewicza
Pożegnanie Andrzeja Kuśniewicza
Nekrolog, przemówienia na pogrzebie
1974-1993, masz., masz. pow., druk, l., k. 4
5. *Edukacja pokolenia*
Epigramy z pokoleniowego pamiętnika (garść wierszy)
Zbiór wierszy z przedmową autora
1930-1956, masz., masz. pow., l., opr., k. 32

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-ORGANIZACYJNEJ, WYDAWNICZEJ I SPOŁECZNEJ

A. Materiały działalności organizacyjno-naukowej

6. Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk
Projekt powołania Filмотeki Sztuki i korespondencja służbowa
1968-1988, masz. pow., l., k. 57
7. Jw.
Plany pracy, sprawozdania, korespondencja służbowa
1969-1991, masz., masz. pow., l., k. 53
8. Jw.
Projekt powołania Filмотeki Nauki Polskiej w ramach Archiwum PAN, memoriał i korespondencja
1971-1990, masz., masz. pow., l., k. 101
9. Jw.
Projekt powołania Filмотeki Nauki Polskiej w Instytucie Sztuki PAN
1972, masz., l., k. 21
10. Jw.
Ekspertyza dla Komitetu Nauki i Techniki PAN w sprawie Filмотeki Nauki Polskiej
1973, masz., l., k. 141

11. Jw.

Ekspertyza dla Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN w sprawie Filmoteki Nauki Polskiej
drugi egzemplarz
1973, masz. pow., l., k. 165

B. Materiały działalności wydawniczej i społecznej

12. *Zet w walce o niepodległość i budowę państwa*

Konspekt książki
1993, masz., l., k. 2

13. Klub Seniorów Dyplomacji II Rzeczypospolitej Polskiej

Wniosek o wzniesienie pomnika Tadeusza Kościuszki w Warszawie, sprawa powołania Muzeum Dyplomacji, korespondencja z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, dyrektorem Akademii Dyplomatycznej, Biurem Spraw Międzynarodowych Kancelarii Sejmu i Urzędem miasta Warszawy
1992-2006, masz., masz. pow., l., k. 54

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

14. Dokumenty osobiste i przebieg pracy zawodowej

Wyciąg z aktu urodzenia, dokumentacja pracy w Ministerstwie Spraw Zagranicznych i w Instytucie Sztuki PAN, autożyciorys, spis publikacji, spis odznaczeń, orzeczenie o inwalidztwie, decyzja o potwierdzeniu uprawnień kombatanckich, odpis dyplomu docenta, powołania, odwołania, umowa o pracę, kserokopia hasła biograficznego, zaświadczenie, fotografie
1945-2000, rkp., rkp. pow., masz., masz. pow., l., k. 61 + 15 fot.

15. *Z moich wspomnień wojenno-okupacyjnych*

Wspomnienia
1981, masz., l., k. 29

IV. KORESPONDENCJA

16. Jackiewicz Aleksander do Czeczota-Gawraka Zbigniewa	1962	l.	1
Czeczot-Gawrak Zbigniew	b. d.	wizytówka	1
Wiśniewski Wojciech	b. d.	wizytówka	1
Korespondencja wpływająca, wizytówki			
1962, b. d., rkp., masz., druk, l., k. 3			

V. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

17. Bolesław Lewicki, *Zarys dziejów teorii filmu pierwszego pięćdziesięciolecia 1895-1945*

Rafał Marszałek, *Zarys dziejów teorii filmu pierwszego pięćdziesięciolecia 1895-1945*

Ladislav Volko, *Zarys dziejów teorii filmu pierwszego pięćdziesięciolecia 1895-1945*

Recenzje książki Zbigniewa Czeczota-Gawraka
1978-1980, masz. pow., l., k. 4

VI. ZAŁĄCZNIKI

18. Historia filmu, teoria filmu, Filmoteka Nauki Polskiej
Nadbitki artykułów twórcy spuścizny i osoby obcej
1969-1990, druk, sz., k. 126, zob. aneks 1

ANEKS 1

- J. 18. Historia filmu, teoria filmu, Filmoteka Nauki Polskiej

Z badań nad zintegrowaną teorią wartości filmu, „Kwartalnik Pedagogiczny”, R. XIV, nr 1, 1969, s. 212-220
Film o sztuce. Nowe zjawisko kultury artystycznej, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, 1969, 41, s.641-671
Film o sztuce jako fenomen technicznej reprodukcji, [W:] *Sztuka, technika, film*, s. 183-213, Warszawa 1970
Z metodologicznych i programowych zagadnień filmoznawstwa polskiego, s. 73- 78,
 „Przegląd Humanistyczny”, 4. 1972
Z dziejów francuskiej semiologii filmu, „Studia z Historii Semiotyki”,1973., s. 73-90
Letters to Impact. Preserving our cultural heritage, „Impact of Science on Society”, Vol. XXIV, No 1, 1974,
 s. 101-105
Lettres a Impact. Preservation de notre patrimoine culturel, „Impact of Science on Society”, Vol. XXIV, No 1,
 1974, s. 101-106
Film o sztuce, [w:] *Integracja wychowania estetycznego w teorii i praktyce*, Ossolineum, Wrocław 1975, s.
 91-101
Szkice do portretu Irzykowskiego, „Przegląd Humanistyczny”, 1, 1976, s. 35-44
Pierwsza awangarda filmowa we Francji, „Przegląd Humanistyczny”, 10, 1976,s. 107-116
Le Film sur l' art. En tant que nouvelle forme de la critique artistique, „Polish Art Studies”, 1979, 131-146
Ekranowy dokument sztuki a perspektywy nowej krytyki artystycznej, [w:] *Film jako informacja i komunikacja*,
 Wrocław 1980, s.15-26
Uwagi metodologiczne do historii i teorii filmu, „Kultura i Społeczeństwo”, tom XXV, 1981, nr 1-2, s. 95-112
O archiwalizacji dokumentów filmowych, „Archeion”, t. LXXII, 1981, s. 67-70
Problemy awangardowości w polskim filmie o sztuce, „Przegląd Humanistyczny”, 12, 1983, s. 43-50
Początki polskiej dyscypliny filmoznawczej, („Kwartalnik Filmowy”), „Kultura i Społeczeństwo”, rok XXX,
 nr 1, 1986, s. 241-251
Film o sztuce-nowy instrument współczesnej pedagogiki, [w:] *Problematyka pedagogiczna współczesnej
 cywilizacji*, b. d., s. 221-225
Nie znane początki teorii filmu w USA (Vachel Lindsay i Hugo Münsterberg),b. d., s. 61-78
 Wiśniewski W., *Film naukowy. Filmoteka Nauki Polskiej. Sesja Centrum Upowszechniania Nauki PAN.*
 (Warszawa 10 V 1990 r.), „Nauka Polska”, nr 3-4, 1990, s. 115-126